

Nd.

173. Frumvarp til laga

um æfinga og tilrauna skóla.

Frá menntamálanefnd.

1. gr.

Stofna skal í Reykjavík skóla til kennsluæfinga og tilrauna.

2. gr.

Skólinn starfar sem æfingaskóli kennaraskólans. Skal hann hafa uppeldis- og kennslufræðilegar athuganir með höndum, einkum varðandi barnafræðslu og gagnfræðanám. Skal hann og hafa forgöngu um, að slíkar athuganir verði gerðar í öðrum skólum og unnið úr þeim. Þá getur fræðslumálastjórn falið skólanum að annast útgáfu leiðbeiningarrita fyrir kennara og aðra uppalendur, enn fremur samningu og útgáfu verkefna fyrir skólana, m. a. verkefna í landspróf.

3. gr.

Fræðslumálastjórn hefur á hendi yfirumsjón skólans og setur honum reglugerð. Allur kostnaður við skólann greiðist úr ríkissjóði.

4. gr.

Skólanum stjórnar skólastjóri og þriggja manna ráð, skipað skólastjóra kennaraskólans og tveimur sérfræðingum í uppeldis- og fræðslumálum, er kennslumálaráðherra skipar til fjögurra ára að fengnum tillögum fræðslumálastjóra. Það annast venjuleg skólanefndarstörf við skólann og hefur auk þess á hendi yfirstjórn þeirra athugana, sem fram fara á vegum skólans, sér um, að sendar séu skýrslur um þær, og gerir ásamt skólastjóra tillögur til fræðslumálastjórnar um nýjungar í skólamálum, sem það telur rétt að taka upp samkvæmt niðurstöðum tilraunanna.

5. gr.

Skólaráð gerir tillögur til fræðslumálastjórnar um veitingu skólastjórastöðunnar. Skólastjóri við skólann skal hafa lokið háskólanámi í uppeldis- og kennslufræðum og auk þess starfað með góðum árangri að skóla- eða uppeldismálum.

6. gr.

Skólaráð gerir tillögur til fræðslumálastjórnar um val kennara og hve margir kennarar skulu vera á hverjum tíma. Að jafnaði skal leitast við að fá hina færustu meðal starfandi kennara við aðra skóla til að kenna og gera tilraunir við skólann, enda fái þeir þá leyfi frá störfum við skóla sína, eftir því sem nauðsynlegt er talið.

7. gr.

Í skólanum skulu starfa að minnsta kosti eins margar deildir og skólaskylda nær til margra aldursára á hverjum tíma.

Greinargerð.

Frv. þetta er samið af millipinganefnd í skólamálum, sem var skipuð af þáverandi menntamálaráðherra 30. júní 1943 „til þess að rannsaka kennslu- og uppeldismál þjóðarinnar og gera tillögur um skipun þeirra“. Menntamálanefnd flytur frv. að beiðni hæstv. menntamálaráðherra. Einstakir nefndarmenn hafa óbundnar hendur um afstöðu til frv.

Frá millipinganefnd í skólamálum fylgdi frv. eftirfarandi greinargerð:

Til skólahalds er varið allmiklu fé af árlegum tekjum landsmanna, en litlu kostað til að tryggja það, að þetta fé komi að hinum beztu notum, með því að sjá kenn-

araefnum fyrir góðum menntunarskilyrðum og kennurum fyrir leiðbeiningum í starfi.

Lengi hefur eimt eftir af þeim hugsunarhætti, að kennsla barna og unglunga væri starf, er hentaði best sveitarómögum og öðrum þeim, er lítið gagn gætu gert á öðrum vettvangi. En nútímaskólar þurfa á fullgildum starfskröftum að halda, ef þeir eiga að geta gegnt köllun sinni. Það er mikill vandi, og það kostar mikið nám að ná valdi á vinnuaðferðum, eins og þær gerast eða ættu að gerast í skólum nú. Engum, sem her skyn á líf í nútímaþjóðfélögum, getur blandast hugur um, að það er þjóðnýtt starf, sem skólarnir vinna. Allar starfsgreinar þjóðfélagsins þurfa að halda á fjölda fólks, sem skólamenntunar hefur notið. Að öðrum kosti legðust þær í auðn. Það er því mikið í húfi, að vel og skynsamlega sé unnið í skólunum, en kröftum ekki sóað af kunnáttuleysi.

Æfingadeild kennaraskólans er sú stofnun, er veitir kennaraefnum hagnýta starfsmenntun. Að henni er þann veg búið, að henni er ætluð ein léleg stofa í kjallara kennaraskólans innar af fatageymslu nemenda og hið næsta „hreinlætis“-klefum skólans. Auk þess starfar hún einnig í ófullkomnu leiguhúsnæði (Grænuborg), sem er alls ekki gert fyrir skólahald, og sennilega fæst það ekki lengur en í vetur sökum þess, að taka verður það til reksturs dagheimila, en til þess var húsið byggt.

Eins og séð verður af þessu, á æfingadeildin — sem á að vera fyrirmynd að öðrum skólum ríkisins — við miklu lakari skilyrði að búa en langflestir barnaskólar í landinu, og hana vantar blátt áfram margt af því, sem heyrir til venjulegum barnaskóla, t. d. stofur fyrir verklega kennslu.

Það ætti ekki að þurfa að eyða mörgum orðum að því, að ekki sómir, að æfingaskóli fyrir kennaraefni sé verr úr garði gerður en hver annar barnaskóli. Það mundi að minnsta kosti þykja undarleg kenning, að læknanemum mætti ekki kenna nema í einu lélegasta sjúkraskýli landsins, eða smiðum í smiðju, þar sem til væru aðeins hin einföldustu áhöld. Þetta er þó hliðstætt því, sem á sér stað um nemendur kennaraskólans. Þótt við Íslendingar séum eigi auðug þjóð, megum við ekki láta baslið smækka okkur svo, að við unum því til frambúðar, að slíkur kotungsbragur sé hafður til fyrirmyndar öllum barnaskólum landsins.

Þessi skóli ætti jafnframt að hafa viðtækara hlutverk en það að vera æfingaskóli kennaraskólans. Til hans ættu skólar landsins að geta leitað um leiðbeiningar og ráð. Hann ætti að hafa aðstöðu til að gera kennslufræðilegar athuganir og tilraunir. Á rannsóknnum en ekki fálmi þarf að reisa allar nýjungar í skólamálu. Og þeir, sem til þekkja, vita vel, að mikil nauðsyn er á því að taka starfsháttu skólanna til gagngerðrar athugunar. Eins og að líkum lætur, eru þeir um margt á frumstæðu stigi, og mikils væri um það vert, að þeir gætu þróast við raunvísindalega leiðsögn. Ekki væri sízt þörf á slíkri leiðsögn í sambandi við æskilegar breytingar á skólatilhögun landsins. Væri þá gott að geta stuðzt við vandlega gerðar tilraunir. Erlenda reynslu er aðeins hægt að hafa til hliðsjónar, en ekki til fyrirmyndar, er hvergi megi frá víkja.

Frumvarp það, er liggur fyrir hér, stefnir að þessu tvennu: a) að sjá kennaraskólanum fyrir nauðsynlegum skilyrðum til kennsluæfinga og b) að koma á fót rannsóknar- og leiðbeiningarstöð fyrir skóla landsins.

1. gr.

Nefndin sér ekki ástæðu til að velja skólanum sérstakt heiti að svo stöddu.

2. gr.

Í lögum um Kennaraskóla Íslands, nr. 50 14. apríl 1943, segir svo í 9. gr.: „Stofna skal, svo fljótt sem því verður við komið, æfingaskóla í sambandi við kennaraskólann með öllum ársdeildum venjulegra barnaskóla.“ Með frv. þessu er m. a. stefnt að því að framkvæma þetta lagaákvæði.

Flest það, sem þessi grein felur í sér, hefur verið skýrt hér að framan. Hér er

gert ráð fyrir ýmsu, sem fræðslumálastjórn getur falið skólanum að annast, t. d. útgáfu leiðbeiningarrita og samningu verkefna. Þykir ekki rétt að setja skólanum slíka starfsemi í sjálfsvald, þar sem hún á eðli sínu samkv. að vera í höndum yfirstjórnar fræðslumálanna. Mikill skortur er á leiðbeiningaritum og handbókum fyrir kennara. Að visu hafa ýmsir kennarar aflað sér nokkurra þess konar gagna á erlendum málum, en slíkt val verður oft handahófskennt og kemur alls ekki að fullum notum. Á Englandi var það höfuðverkefni fræðslumálaskrifstofunnar (Board of Education) að láta semja og gefa út rit um öll hugsanleg efni, er varða starf skólanna. — Þá er samning verkefna þess eðlis, að hún verður ekki vel af hendi leyst nema með góðri athugun í sambandi við kennslu. Verður þar oft að þreifa sig áfram. Ef önnur frumvörp millipinganevndarinnar ná samþykki þingsins, verða landspróf miklu meiri þáttur í starfi skólanna en hingað til.

3. gr.

Þarf engra skýringa.

4. og 5. gr.

Þessi skipan á stjórn skólans þykir tryggja það, að hinnar fyllstu þekkingar gæti í stjórn hans og störfum. Nú er verið að endurskoða öll skólamál landsins, og mun öllum ljóst, að á miklu veltur, að vel takist. Fásinna væri að nota ekki beztu krafta þjóðarinnar til þess að stuðla að sem vænlegustum árangri.

Ef hér yrði sett á stofn deild í uppeldisvísindum við háskólann, mundi þessi skóli að sjálfsgöðu leggjast undir stjórn kennara við hana á líkan hátt og Landsspítalanum er stjórnað af prófessorum læknadeildar.

6. gr.

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir þeirri meginreglu, að nokkur hluti kennaraliðsins verði úr hópi starfandi kennara við aðra skóla. Yrði þetta sumpart með þeim hætti, að þeir yrðu fengnir til starfsins um ákveðið árabíl og hyrfu svo aftur að sínu fyrra starfi, með líkum hætti og nú á sér stað um námsstjóra, en sumpart þannig, að þeir störfuðu við skólann, jafnhliða því að þeir störfuðu við þann skóla, er þeir eru ráðnir við. Þetta gæti þó aðeins átt við um kennara úr Reykjavík og nágrenni hennar. Með þessu fyrirkomulagi þykir mega tryggja, að hinir hæfustu menn veljist að skólanum, jafnframt því sem dregið er úr þeirri hættu, að kennarar starfi við skólann, eftir að kraftar þeirra eru þrottnir. — Þess má geta, að kennarasambandið enska gerði síðast liðið vor tillögur um, að æfingakennarar við kennaraskólana ensku yrðu valdir á þennan hátt.

7. gr.

Sbr. greinargerð með 2. gr.